

48. Vårtbjörk - *Betula pendula*

Vårtbjörken kan bli upp till 30 meter hög. Den har vanligen en enda, genomgående stam, men kan vara flerstammig om den betats eller slagits under sina första år. Grenarna är ofta hängande. Stammen är karakteristiskt vit med svarta barksprickor. Den är ett av våra vanligaste träd, och hävdar sig också väl på torr och näringsfattig jord. Den är vindpollinerad, och ett enda träd kan bilda miljarder pollenkorn, som utgör en vanlig orsak till allergi. Den bildar också rikligt med frukter som sprids effektivt med vinden, och är en vanlig kolonisationsväxt av öppna marker. Skogar där vårtbjörk dominerar är ofta före detta betesmarker, där hävden upphört i mitten av 1900-talet. Den är emellertid ljusberoende och brukar så småningom ersättas med mer långlivade och skuggtåliga träd. Vårtbjörken är allmän i hela landet utom i fjällregionen.

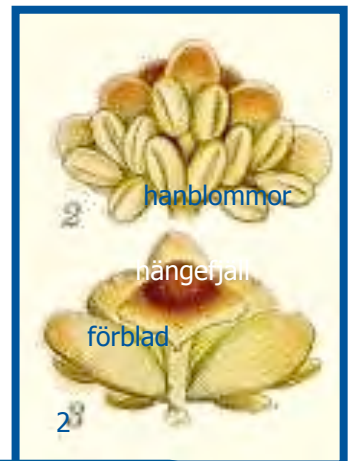

Vi prioriterar rapportering av datum för start av **hanblomning, lövsprickning, fruktspridning och höstfärger**

Rapportera hanblomning.

Hanhängena börjar bildas ett år före blomningen och är färdigbildade under tidig höst. I samband med blomningen sträcker de sig kraftigt. Varje hanhänge innehåller 2-300 oansenliga blommor. Var och en av dessa har fyra ståndare och ett litet hylle som består av 1-4 mycket små fjäll. Varje hängefjäll (rödbrunt och sköldformigt när man ser det från den utåtriktade sidan) bär två förblad vid sin bas, och 2-3 sådana blommor.

Ståndarknapparna är gula. Du skall rapportera när du ser dessa tydligt. Om du slår försiktigt på hänget, kan du under blomningen se pollen som en rök, om det inte är mycket fuktigt i luften.

Vilande hängen, som ännu inte sträckt

3

4

Rapportera när ståndarknapparna är synliga och sprider pollen!

Hängen som håller på att sträcka sig.

5

Ståndarknappar som sprider pollen

6

7

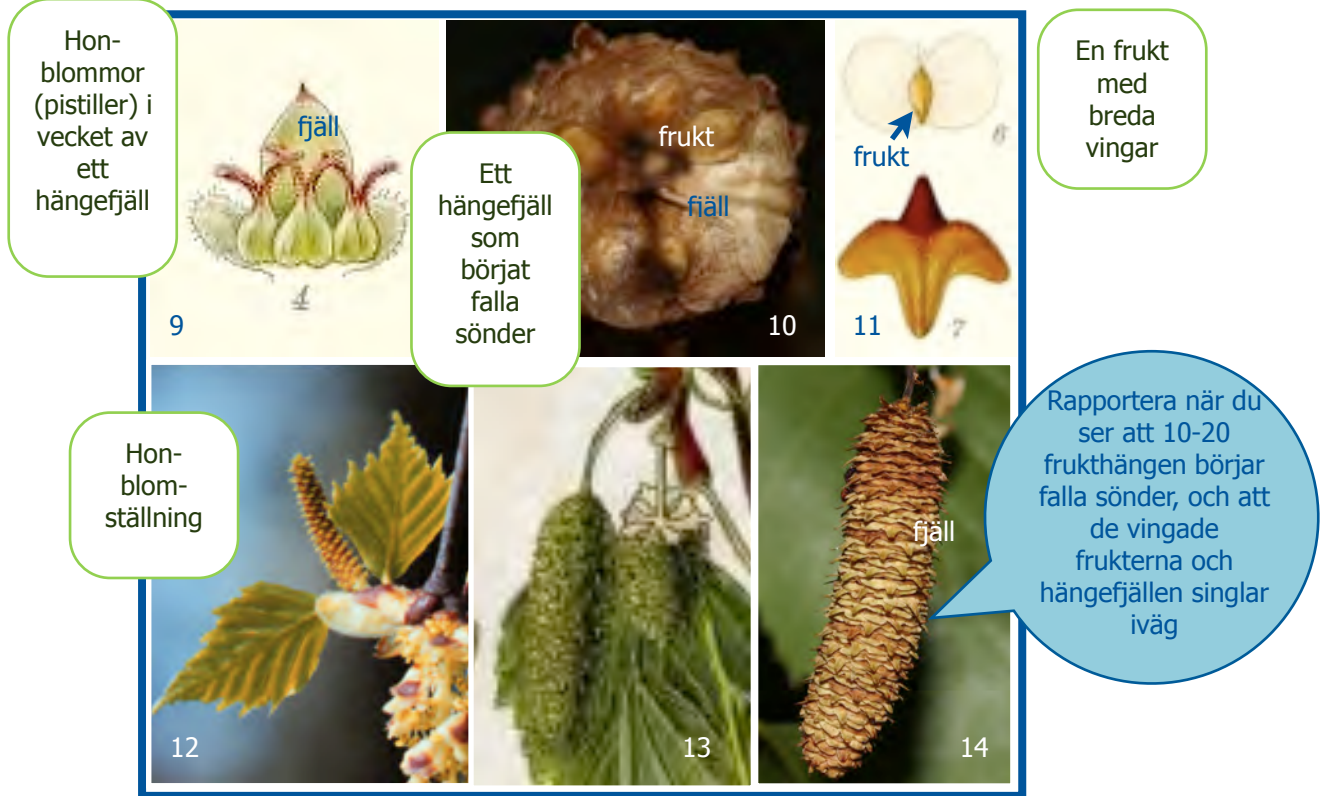
8

Hängen med tomma ståndarknappar

Rapportera fruktspridning

Under blomningen är de smala honblomställningarna mycket smalare än hanhängena, och de är upprätta. De innehåller ett par hundra honblommor, som var och en bara består av en pistill med två märken. Blommorna sitter tre och tre tillsammans i vecket av ett hängefjäll.

Efter blomningen utvecklas pistillerna till frukter. Under tiden växer blomställningens skaft till, och medan den samtidigt blir tjockare och tyngre, tippas den över och blir hängande. Den är kortare och tjockare än ett hanhänge. När frukterna är mogna, lossnar både de och hängefjällen från den centrala axeln i hänget, och singlar iväg med vinden. Om du sitter ute en högsommardag och dricker kaffe, får du plötsligt sådana i koppen. Då är det dags att vara observant.

Rapportera lövsprickning

Lövsprickningen startar när trädet upplevs grönt på avstånd. Om du tittar närmare, skall åtminstone hälften av bladen ha kommit ut ur knoppen, men ännu inte utvecklats så långt att bladskftet är synligt. Bladskivan är stor som ett musöra.

Rapportera höstfärger

Höstlövsfasen startar när **1/3 av lövkronan** är gul eller har någon annan höstlövsfärg. - Olika kloner kan ofta särskiljas på just höstfärgerna.

Foto: 17-18 Eeva Kotilainen

Rapportera
när minst en
tredjedel av
löven är gula!

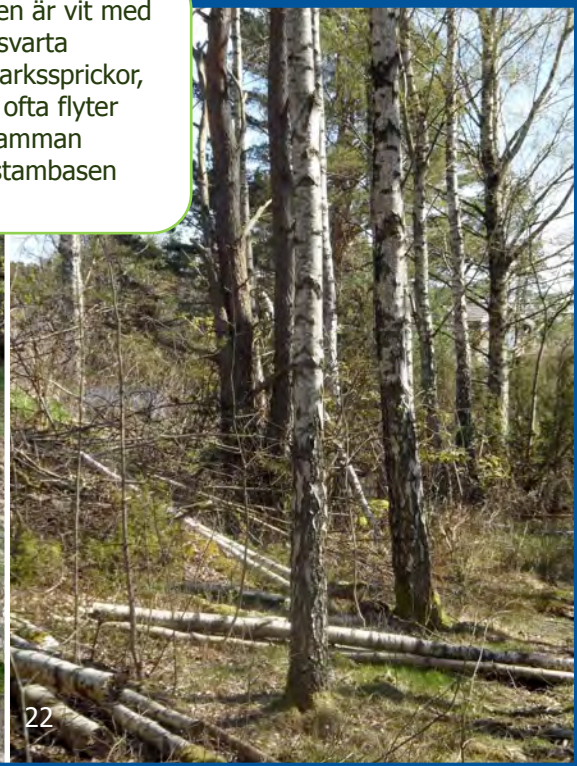
Läs mer om hur du gör fenologiobservationer i [fenologimanualen](#)
Rapportera till www.blommar.nu

Kännetecken

Foto 21, 22 Åslög Dahl, 23, 25 Judit Martin 24: www.kuleuven-kortrijk.be/bioweb, 26: Lindman Nordens Flora (Projekt Runeberg) 267 English Botany, t. 2198

Stammen är vit med svarta skorpbarkssprickor, som ofta flyter samman vid stambasen

21

22

Bladen är mer eller mindre triangel- eller rutformade. De har en vasst och ojämnt

Vårtbjörken har fått sitt namn av att det finns små gråa eller ljusa hartsvårter på unga skott. I övrigt är skotten kala och hårlösa.

Hängefjällens sidolober är nedåtböjda. Till höger är glasbjörkens hängefjäll avbildat, som jämförelse.

Vårtbjörk och glasbjörk är nära släkt, och kan korsa sig med varandra. Det är vanligt med mellanformer, som kan vara svåra att artbestämna. En typisk glasbjörk saknar emellertid den svarta skorpbarken, och är ljus hela vägen ner till basen. Unga skott och blad är håriga, och skotten saknar vårtor. Bladen är ovala och är enkelt sågtandade. Hängefjällen har uppåtriktade sidolober, och fruktvingarna ungefär lika breda som själva frukten. Glasbjörk växer vanligen fuktigare än vårtbjörk, men de finns ofta nära varandra. Vårtbjörken bildar aldrig, som glasbjörken "häxkvastar".